

In memoriam Jacob van Noordwijk, 1920-2008

C.N.M. Renckens

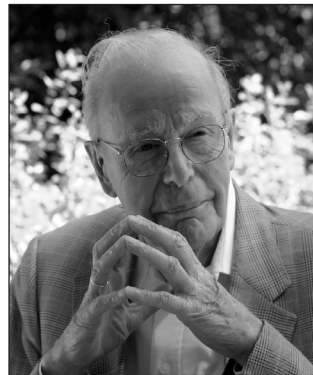
Jacobus van Noordwijk werd geboren op 3 januari 1920 in Amsterdam, in een gezin dat regelmatig verhuisde. Hij begon zijn lagere school in Nijmegen, maar maakte deze af in Londen, Engeland, waar hij in twee jaar bijna volledig tweetalig werd. Hij doorliep het gymnasium in Den Haag en vertrok in 1938 naar Groningen om medicijnen te gaan studeren.

Toen hij net 21 was geworden werd hij gearresteerd door de Gestapo en veroordeeld tot 18 maanden gevangenisstraf als een van de 66 studenten die als groep *Fonteyn* bekend werden als 'die Urheber des geistlichen Widerstands in den Niederlanden' – een kwalificatie die hij zelf later als even onjuist als vleiend beschreef. Dit was in zijn leven een bepalend moment, waarmee hij de laatste jaren opnieuw dagelijks mee bezig was.

Toen hij eind 1942 uit de gevangenis in Bochum werd vrijgelaten, mocht hij niet meer aan de universiteit als student worden ingeschreven. Hij mocht nog wel zijn kandidaats examen doen en werd daarna assistent bij Pim Kolff in Kampen en assisteerde deze bij de ontwikkeling van de kunstniet. Pas veel later werd dit pionierswerk herkend als een doorbraak. Tekenend voor zijn scherpe onderscheid tussen systemen en mensen is dat hij in december 1945 toen veel Duitsers in behoeftige omstandigheden verkeerden, een kerstpakket samenstelde en opstuurde naar een van zijn gevangenisbewaarders, die hem op een fatsoenlijke manier had behandeld. In zijn latere Europese werk werd het contact met Duitse collega's hem heel dierbaar, een bewust overwonnen barrière.

In het laatste deel van de bezettingstijd leerde hij zijn latere vrouw Toos kennen. Na de bevrijding van Groningen in april 1945 leerde hij, bij het organiseren van een dispuut tussen Groninger studenten en Canadese officieren, één daarvan, Bill Hincks, beter kennen en dat werd de basis van een tweejarig verblijf in Canada. Voor het zo ver was trouwde hij met Toos op 26 augustus 1946. Ze zouden twee zoons en een dochter krijgen. Na zijn artsexamen in de zomer van 1947 vertrok het paar naar Canada. Terug in Nederland beviel de internistenopleiding in Leiden hem niet en na een jaar werd hij assistent aan het farmacologisch laboratorium van de Universiteit van Amsterdam. Door ziekte van zijn promotor Mendel kreeg hij al snel een voor zijn leeftijd

Jacob van Noordwijk

onevenredig groot aandeel in het onderwijs. In 1956 promoveerde hij na zijn proefschrift te hebben herschreven in het Nederlands omdat een proefschrift in het Engels voor de medische faculteit van Amsterdam anno 1956 onaanvaardbaar was. Daarom luidde zijn stellingnummer 8: Publicatie van wetenschappelijk werk op medisch gebied door Nederlanders in een wereldtaal vergroot het Nederlands cultuurbezit meer dan publicatie hiervan in het Nederlands. Stelling 6 betoogde dat statistische significantie en het belang voor de patiënt niet automatisch gelijk aan elkaar waren; dit is ook vandaag helaas nog niet vanzelfsprekend.

In 1963 ging hij werken bij wat toen nog het RIV heette in Utrecht en in 1964 verhuisde het gezin naar Hilversum, om echtgenote Toos de gelegenheid te geven in de provinciale staten van Noord-Holland te blijven (voor de PvdA) en toch de reistijd naar Utrecht aanmerkelijk te bekorten. Hij besteedde veel tijd aan het toen opgerichte college ter beoordeling van verpakte geneesmiddelen en was nauw betrokken bij de farmacologenopleiding, hetgeen mede tot zijn hoogleraarschap in de farmacie leidde. Bescherming van patiënten tegen nieuwe Softenonaffaires bleef de drijfveer, gezonde argwaan tegen pseudo-onderzoek door de farmaceutische industrie, en het voorkomen van onnodig lange en dure procedures. Het bleef een uitdaging de balans te vinden.

In de zomer van 1971 verhuisde hij naar Bosch en Duin. Zijn reizen naar vooral Straatsburg werden steeds frequenter en zijn aandeel in het tot stand brengen van één Europese Farmacopee werd geëerd met de gouden legpenning van de raad van Europa, een onderscheiding waarop hij heel trots was. Met dat Europese werk ging hij na zijn pensionering door, maar hij vulde zijn vrije tijd direct dubbel met nieuwe activiteiten. Onder andere als secretaris van een computerclub, in het vluchtelingenwerk van Humanitas, in commissies om te kijken naar onnodige overheidsregels om door het schrappen daarvan het gebruik van proefdieren te beperken, hij was medeoprichter van Skepsis en was actief in de STEG, de ethische toetsing van plannen voor klinisch geneesmiddelenonderzoek. Nadat het Europese werk tenslotte afliep, werd de geschiedenis van de uitvinding van de kunstnier en de oprichting van de Kolffstichting en museum in Kampen zijn hoofdproject. Hij schreef er twee boeken over.

‘Een integer, vriendelijk, hulpvaardig en bescheiden mens met een scherp verstand en een ongelooflijk geheugen’ zo schetste oudste zoon Arie zijn vader tijdens de crematiebijeenkomst op 1 november jl. te Leusden. Een groot aantal sprekers belichtte Van Noordwijks levensloop en verdiensten in een tot de nok gevulde zaal. De muziekkeuze paste wonderwel bij de overledene: het lied ‘Die Gedanken sind frei’ hield hem overeind in de Duitse gevangenis en Beethovens ‘Alle Menschen werden Brüder’ weerspiegelde zijn diep gewortelde optimisme en zijn geloof in Europa. Ella Fitzgerald sprak de woorden van de scepticus en humanist met haar ‘It ain’t necessarily so’, terwijl het instrumentale ‘Frère Jacques’ ook welgekozen was. Renckens en Van der Smagt bewezen Van

Noordwijk tijdens die indrukwekkende bijeenkomst namens de VtdK de laatste eer. Op diezelfde dag werd door Nienhuys in Amersfoort op het Skepsis-jaarcongres een in memoriam over hem uitgesproken.

Van Noordwijk was lid van de VtdK en medeoprichter van de stichting Skepsis – samen met o.a. De Jager, Nienhuys, Hulpspas en Prins – en was trouw bezoeker van de bijeenkomsten van onze Vereniging. Hij was drijvende kracht achter de Medische Werkgroep van Skepsis, die in de jaren ‘90 bijeen kwam in de Utrechtse sterrenwacht, waar De Jager gastvrijheid bood. Ik maakte een groot aantal van die bijeenkomsten mee en er werd op hoog niveau gediscussieerd met interessante inleiders. Van Noordwijk was een zachttaardig man en rekende op een geregelde discussie als hij zich liet strikken voor tv-optredens. Dat kwam lang niet altijd uit en ik herinner mij zo’n uitzending waarin de professor geduldig achter de microfoon wachtte tot hem het woord werd verleend, maar waarin opgewonden paragnosten (waaronder een man met een paardenstaart) en hun aanhangers hem brutaal de kans tot spreken afnamen. En toen was de uitzending helaas voorbij. Schrijven ging hem beter af dan bekvechten en hij schreef o.a. een mooi stuk over de geschiedenis van de homeopathie in de ‘Skeptische Notitie’ over die kwakzalverij, toen de dwaalleer 200 jaar bestond.

Hij publiceerde in ons blad ook enkele artikelen en was als vertegenwoordiger van Skepsis jarenlang op de VtdK-bestuursvergaderingen aanwezig totdat zijn gezondheid dat twee jaar geleden onmogelijk maakte. Zijn gezondheid was de laatste jaren broos en een longontsteking is hem uiteindelijk fataal geworden. Jacob van Noordwijk overleed thuis. Wij gedenken hem met dankbaarheid en genegenheid. ●